

La màquina del temps

H. G. Wells

H. G. WELLS

La màquina del temps

Estudi preliminar, propostes de treball
i comentaris de text a cura
de David Viñas Piquer

educaula**62**

Educaula62
Col·lecció Educació 62

Col·lecció dirigida per Carme Arenas

Títol original: *The Time Machine*

© de l'administrador literari de l'estat d'H. G. Wells

© de la traducció: Albert Folch i Folch, 1988

© de l'estudi preliminar, les propostes de treball
i els comentaris de text: David Viñas Piquer, 2018

© d'aquesta edició: Grup Editorial 62, s.l.u.,
Educaula62

Primera edició: març del 2018

www.educaula62.cat
educacio@educaula62.cat

Fotocomposició: Moelmo, s.c.p.

Impressió: Liberdúplex

DIPÒSIT LEGAL: B. I. 292-2018

ISBN: 978-84-15954-50-7

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei.

Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra

(www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

Tots els drets reservats.

TAULA

ESTUDI PRELIMINAR

<i>Introducció</i>	11
<i>Un passeig entre gèneres literaris</i>	13
<i>Entre la ciència-ficció i la literatura fantàstica</i>	17
<i>Entre la novel·la d'aventures i la novel·la distòpica</i>	24
<i>Retorn a la literatura fantàstica</i>	42
<i>Conclusió</i>	44

LA MÀQUINA DEL TEMPS

<i>Novel·la</i>	47
-----------------	----

PROPOSTES DE TREBALL

I MATERIALS COMPLEMENTARIS

<i>Propostes de treball</i>	193
<i>Textos complementaris</i>	197
<i>Bibliografia</i>	203

Capítol primer
INTRODUCCIÓ

El Viatger del Temps (serà més còmode parlar així d'ell) ens exposava una profunda qüestió. Els seus ulls grisos brillaven i espurnejaven, i la seva cara, normalment pàl·lida, estava enrojolada i animada. El foc cremava intensament, i la resplendor suau dels llums incandescents, en forma de lliris de plata, es reflectia en les bombolles i travessava els nostres vasos. Les butaques, dissenyades per ell, ens abraçaven i acariciaven més que no pas s'adaptaven a nosaltres, i hi havia aquella atmosfera voluptuosa d'havent sopat, en què els pensaments volen, gràcils, lliures de les traves de la precisió. I així és com ens ho va explicar —marcant els punts importants amb un índex magre— mentre, asseguts, admiràvem mandrosament la seva tenacitat en la nova paradoxa (això pensàvem) i la seva fecunditat mental.

—Seguiu-me atentament. Hauré de contradir una o dues idees que estan acceptades gairebé universalment. Per exemple, la geometria que us van ensenyar a l'escola està fonamentada en un concepte erroni.

—No és massa gros, això, per començar? —va dir en Filby, una persona argumentadora amb cabell roig.

—No vull demanar-vos que accepteu res que no tingui una base raonable. Aviat admetreu tot el que necessito de vosaltres. Sabeu, naturalment, que una línia matemàtica, una línia d'amplada nul·la, no té existència real. Us ho van ensenyar? Un pla matemàtic tampoc no en té. Aquestes coses són meres abstraccions.

—Fins aquí, d'acord —va dir el Psicòleg.

—Ni tampoc, tenint només llargària, amplària i gruix, pot un cub tenir existència real.

—Aquí, objecto —va fer en Filby—. Evidentment, un cos sòlid pot existir. Totes les coses reals...

—Així pensa la majoria de la gent. Però espereu un moment. Pot existir un cub *instantani*?

—No us segueixo —va dir en Filby.

—Pot tenir existència real un cub que no té duració en el temps?

En Filby va quedar-se pensarós.

—És clar —va prosseguir el Viatger del Temps— que tot cos real ha de tenir extensió en *quatre* direccions: ha de tenir llargada, amplada, gruix i... duració. Però, per una debilitat natural de la carn, que us explicaré d'aquí un moment, ens inclinem a passar per alt aquest fet. Hi ha realment quatre dimensions, tres que anomenem els tres plans de l'espai, i una quarta, el temps. Hi ha, no obstant això, una tendència a establir una distinció irreal entre les tres primeres dimensions i l'última, perquè passa que la nostra consciència es mou intermitentment al llarg d'aquesta en un sentit, des del començament fins al final de les nostres vides.

—Això —va dir un home molt jove, fent esforços espasmòdics per tornar a encendre el seu cigar amb el llum—, això... claríssim.

—Ara bé, és molt notable que això s'ha passat per alt de forma general —va continuar el Viatger del Temps, amb un lleuger accés de bon humor—. Heus aquí el que s'entén realment per la quarta dimensió, encara que algunes persones que parlen de la quarta dimensió no saben què significa. Només és una altra manera de considerar el temps. *No hi ha cap diferència entre el temps i qualsevol de les tres dimensions de l'espai excepte que la nostra consciència es mou al llarg del temps.* Però hi ha ximplés que no han cop-sat bé el sentit d'aquest ideal. Heu sentit, tots vos-altres, què hi tenen a dir, sobre aquesta quarta dimensió?

—No, jo no —va dir el Provincial.

—Simplement, això: diem que l'espai, tal com l'enten-ten els nostres matemàtics, té tres dimensions, que es poden anomenar llargada, amplada i gruix, i sempre és definible per referència a tres plans, cadascun formant angles rectes amb els altres dos. Però alguns filòsofs s'han preguntat per què precisament *tres* dimensions (per què no una altra direcció en angle recte amb les altres tres?) i fins i tot han intentat construir una geometria tetradimensional. Fa cosa d'un mes, el professor Simon Newcomb ho exposava a la Societat Matemàtica de Nova York. Vosaltres sabeu que sobre una superfície plana, que té només dues dimensions, podem representar la figura d'un sòlid tridimensional, i ells pensen, anàlogament, que amb

models de tres dimensions podrien representar-ne un de quatre... si en poguessin dominar la perspectiva. S'entén?

—Em sembla que sí —va murmurar el Provincial, i, corrugant les celles, es va quedar en un estat introspectiu, movent els llavis com qui repeteix paraules místiques—. Sí, em sembla que ja ho entenc —va dir, després d'una estona, il·luminant-se-li transitòriament la cara.

—Bé, no tinc per què no dir-vos que he estat treballant un quant temps en aquesta geometria de quatre dimensions. Alguns dels meus resultats són curiosos. Per exemple, heus aquí un retrat d'un home a vuit anys, un altre a quinze, un altre a disset, un altre a vint-i-tres, i així successivament. Tots ells són, evidentment, seccions, representacions tridimensionals, com si diguéssim, del seu ésser tetradimensionat, que és una cosa fixa i inalterable.

»Els homes de ciència —va prosseguir el Viatger del Temps, després de la pausa que l'assimilació apropiada d'això demanava— saben molt bé que el temps només és una mena d'espai. Aquí tenim un diagrama científic ben conegut: un mapa meteorològic. Aquesta línia que segueixo amb el dit mostra el moviment del baròmetre. Ahir estava aquí dalt, ahir a la nit va baixar, aquest matí ha tornat a pujar i suaument ha arribat fins aquí. És segur que el mercuri no ha traçat aquesta línia en cap de les dimensions de l'espai generalment reconegudes. Però, certament, l'ha traçada, i, per tant, hem de concloure que ho ha fet al llarg de la dimensió del temps.

—Però —va dir el Metge, mirant-se fixament una brasa del foc—, si realment el temps només és una quarta dimensió de l'espai, per què es considera, i per què sempre s'ha considerat, com una cosa diferent? I per què no podem anar i tornar en el temps com anem i tornem en les altres dimensions de l'espai?

El Viatger del Temps va somriure.

—Esteu tan segur que ens podem moure lliurement per l'espai? Podem anar a dreta i esquerra, endarrere i endavant amb prou llibertat, i els homes sempre ho han fet. Admeto que ens movem lliurement en dues dimensions. Però amunt i avall, què? Llavors, la gravitació ens limita.

—No exactament —va fer el Metge—. Hi ha globus.

—Però abans dels globus, exceptuant salts espasmòdics i les desigualtats de la superfície, els homes no tenien cap llibertat de moviment vertical.

—Tanmateix, podien moure's una mica cap amunt i cap avall —va dir el Metge.

—Més fàcilment, molt més fàcilment cap avall que cap amunt.

—I, en el temps, un no s'hi pot moure gens, no es pot marxar del moment present.

—Estimat senyor meu, aquí és justament on us equivoqueu. Aquí és justament on tothom va errat. Sempre estem allunyant-nos del moment present. Les nostres existències mentals, que són immaterials i no tenen dimensions, passen per la dimensió del temps a una velocitat uniforme des del bressol fins a la tomba. De la mateixa manera que viatjaríem

cap avall si comencéssim la nostra existència vuitanta quilòmetres per sobre de la superfície de la Terra.

—Però la gran dificultat és aquesta —va interrompre el Psicòleg—: es *pot* anar i venir en totes les direccions de l'espai, però no es pot anar i venir en el temps.

—Això és el germen del meu gran descobriment. Però aneu errat en dir que no podem moure'ns endavant i endarrere pel temps. Per exemple, si recordo molt vivament un incident, torno a l'instant en què va ocórrer:estic distret, que dieu. Salto enrere per un moment. És clar que no tenim la facilitat de quedar-nos endarrere durant un espai qualsevol de temps, no pas més que un salvatge o un animal té la de mantenir-se a dos metres del terra. Però, en aquest aspecte, l'home civilitzat està més bé que el salvatge. Pot pujar en globus en contra de la gravitació, i per què no hauria de tenir l'esperança de poder finalment aturar o accelerar el seu impuls al llarg de la dimensió del temps, o fins i tot de fer mitja volta i viatjar en sentit contrari?

—Oh, *això* —va començar en Filby—, tot és...

—Per què no? —va dir el Viatger del Temps.

—Va en contra de la raó —va dir en Filby.

—Quina raó? —va fer el Viatger del Temps.

—Podeu demostrar-me que el negre és blanc mitjançant arguments —va dir en Filby—, però mai no em convencereu.

—Potser no —va dir el Viatger del Temps—. Però ara comenceu a veure l'objectiu de les meves inves-

tigacions sobre la geometria de quatre dimensions. Fa temps se'm va ocórrer la vaga idea d'una màquina...

—Per viatjar a través del temps! —va exclamar l'Home Jove.

—Que viatjarà indistintament en qualsevol direcció de l'espai i el temps, tal com ho determini el conductor.

En Filby es va acostumar a riure.

—Però en tinc la verificació experimental —va dir el Viatger del Temps.

—Seria extraordinàriament pràctic per a un historiador —va suggerir el Psicòleg—. Es podria tornar enrere i verificar l'acceptada explicació de la batalla de Hastings, per exemple!

—No creieu que cridaríeu l'atenció? —va dir el Metge—. Els nostres avantpassats no tenien una gran tolerància pels anacronismes.

—Es podria aprendre el grec dels mateixos llibres d'Homer i de Plató —va opinar l'Home Jove.

—En el qual cas segur que us tomarien al primer examen. Els erudits alemanys han perfeccionat tant el grec!

—Llavors el futur és aquí —va dir l'Home Jove—. Penseu, només! Un podria invertir tots els seus diners, deixar-los que s'acumulessin amb els interessos, i endavant!

—...descobrir una societat —vaig dir—, edificada sobre una base estrictament comunista.

—De totes les teories desbaratades i extravagants... —va començar el Psicòleg.

—Sí, així ho veia jo, i per això mai no en vaig parlar fins que...

—Verificació experimental! —vaig cridar—. Verificareu *això*?

—L'experiment! —va cridar en Filby, que començava a sentir-se espès.

—Feu-nos veure el vostre experiment, de tota manera —va dir el Psicòleg—, per bé que tot sigui una enredada, ja ho sabeu.

El Viatger del Temps va somriure'ns a tots nosaltres. Aleshores, somrient encara lleugerament, i amb les mans enfonsades a les butxaques dels pantalons, va sortir caminant a poc a poc de l'habitació, i vam sentir com s'arrossegaven les sabatilles al llarg del corredor que duia al seu laboratori.

El Psicòleg ens va mirar.

—Em pregunto què farà.

—Un joc de mans o alguna altra cosa —va dir el Metge, i en Filby va intentar explicar-nos una prestidigitació que havia vist a Burslem, però abans d'haver acabat el seu prefaci va tornar el Viatger del Temps, i l'anècdota d'en Filby fracassà.